

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра туристичного бізнесу та країнознавства

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

В. о. декана факультету міжнародних
економічних відносин та туристичного
бізнесу

Тетяна МІРОШНИЧЕНКО

«30» серпня

2023 р

Робоча програма навчальної дисципліни

ПОЛІТИЧНІ ЕЛІТИ КРАЇН ПОСТРАДЯНСЬКОГО ПРОСТОРУ

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти _____ перший (бакалаврський) _____

галузь знань _____ 29 «Міжнародні відносини» _____
(шифр і назва)

спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії» _____

(шифр і назва)

освітня програма _____ «Міжнародні відносини та регіональні студії» _____
(шифр і назва)

спеціалізація _____
(шифр і назва)

вид дисципліни _____ за вибором _____
(обов'язкова/ за вибором)

факультет _____ міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу _____

2023 / 2024 навчальний рік

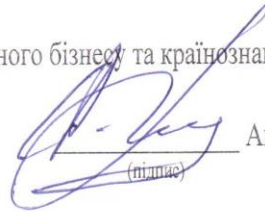
Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

“29” серпня 2023 року, протокол № 1

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: кандидат історичних наук, доцент кафедри туристичного бізнесу та країнознавства Онацький Максим Юрійович.

Програму схвалено на засіданні кафедри туристичного бізнесу та країнознавства
Протокол від «28» серпня 2023 року № 1

Завідувач кафедри туристичного бізнесу та країнознавства

Анатолій ПАРФІНЕНКО
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено з гаранткою освітньо-професійної програми «Міжнародні відносини та регіональні студії»

Гарантка освітньо-професійної програми «Міжнародні відносини та регіональні студії»

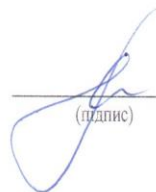

Ганна ПАНАСЕНКО
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено науково-методичною комісією факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

Протокол від “29” серпня 2023 року № 1

Голова науково-методичної комісії факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу:

Лариса ГРИГОРОВА-БЕРЕНДА
(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Політичні еліти країн пострадянського простору» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Міжнародні відносини та регіональні студії» підготовки бакалавра спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії».

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Метою вивчення навчальної дисципліни «Політичні еліти країн пострадянського простору» є надання цілісних уявлень про процес формування політичних еліт в країнах пострадянського простору.

1.2. Основними завданнями курсу є: ознайомити студентів зі специфікою формування та функціонування політичних еліт в країнах пострадянського простору, особливостями суспільно-політичних трансформацій у пострадянських державах, навчити аналізувати внутрішньополітичні процеси, що відбуваються в країнах пострадянського простору, а також виділяти елітні групи в складі політичного класу країн пострадянського простору.

Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток у здобувачів вищої освіти компетентностей відповідно до ОПП:

1) загальні компетентності:

ЗК3. – Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК4. – Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК5. – Здатність працювати в міжнародному контексті.

ЗК10. – Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК12. – Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 16 – уміння аргументувати вибір шляхів вирішення завдань професійного характеру, критично оцінювати отримані результати та обґрунтовувати прийняті рішення.

ЗК 18 – здатність до адаптації та дії в новій ситуації, зокрема в міжнародному контексті.

2) спеціальні (фахові) компетентності:

СК1. – Здатність виокремлювати ознаки та тенденції розвитку, розуміти природу, динаміку, принципи організації міжнародних відносин, суспільних комунікацій та/або регіональних студій.

СК2. – Здатність аналізувати міжнародні процеси у різних контекстах, зокрема політичному, безпековому, правовому, економічному, суспільному, культурному та інформаційному.

СК3. – Здатність оцінювати стан та напрями досліджень міжнародних відносин та світової політики у політичній, економічній, юридичній науках, у міждисциплінарних дослідженнях.

СК4. – Здатність розв’язувати складні спеціалізовані задачі і практичні проблеми у сфері міжнародних відносин, зовнішньої політики держав, суспільних комунікацій, регіональних досліджень.

СК7. – Здатність аналізувати міжнародні інтеграційні процеси у світі та на Європейському континенті, та місце в них України.

СК9. – Здатність застосовувати знання характеристик розвитку країн та регіонів, особливостей та закономірностей глобальних процесів та місця в них окремих держав для розв’язання складних спеціалізованих задач і проблем.

СК15. – Здатність оцінювати особливості та традиції політичної поведінки країн світу в контексті об’єктивних потреб і можливостей розвитку міжнародних стосунків.

СК17. – Здатність здійснювати компаративний аналіз певного регіону (групи країн), враховуючи історичний, культурний, економічний, політичний розвиток.

СК18 – Здатність аналізувати розвиток міжнародних регіонів (Північної Америки, Європи, Східної та Південно-Східної Азії, Латинської Америки, Африки) і окремо взятих країн, регіональних та міжрегіональних організацій.

1.3. Кількість кредитів – 3

1.4. Загальна кількість годин – 90

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
за вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
3-й	-
Семестр	
5-й	-
Лекції	
32 год.	-
Семінарські заняття	
16 год.	-
Лабораторні заняття	
год.	-
Самостійна робота	
42 год.	-
в тому числі індивідуальні завдання	
-	

1.6. Заплановані результати навчання.

Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток у здобувачів вищої освіти програмних результатів навчання відповідно до ОПП:

РН01. – Знати та розуміти природу міжнародних відносин та регіонального розвитку, еволюцію, стан теоретичних досліджень міжнародних відносин та світової політики, а також природу та джерела політики держав на міжнародній арені і діяльності інших

учасників міжнародних відносин.

РН03. – Знати природу міжнародного співробітництва, характер взаємодії між міжнародним акторами, співвідношення державних, недержавних акторів у світовій політиці.

РН04. – Знати принципи, механізми та процеси забезпечення зовнішньої політики держав, взаємодії між зовнішньою та внутрішньою політикою, визначення та реалізації на міжнародній арені національних інтересів держав, процесу формування та реалізації зовнішньополітичних рішень.

РН06. – Знати природу та характер взаємодій окремих країн та регіонів на глобальному, регіональному та локальному рівнях.

РН08. – Збирати, обробляти та аналізувати великі обсяги інформації про стан міжнародних відносин, зовнішньої політики України та інших держав, регіональних систем, міжнародних комунікацій.

РН09. – Досліджувати проблеми міжнародних відносин, регіонального розвитку, зовнішньої політики, міжнародних комунікацій, із використанням сучасних політичних, економічних і правових теорій та концепцій, наукових методів та міждисциплінарних підходів, презентувати результати досліджень, надавати відповідні рекомендації.

РН10. – Вільно спілкуватися державною та іноземними мовами на професійному рівні, необхідному для ведення професійної дискусії, підготовки аналітичних та дослідницьких документів.

РН16. – Розуміти та відстоювати національні інтереси України у міжнародній діяльності.

РН 22. – Аналізувати інформацію про стан міжнародних відносин, зовнішньої політики України та інших держав, готувати інформаційні та аналітичні документи, із дотриманням норм та правил їх оформлення.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Тема 1.

Політична еліта в радянську добу

Особливості процесу становлення та кристалізації владної еліти в радянський період. Джерела рекрутування та особливості еволюції радянської політичної еліти. Радянсько-партійна номенклатура: специфіка формування та функціонування. Особливості трансформації радянської політичної еліти в умовах розпаду СРСР та становлення нових незалежних держав.

Тема № 2.

Джерела рекрутування та особливості функціонування політичної еліти в східноєвропейських державах в 1990-х – 2000-х рр.

Джерела рекрутування політичної еліти в східноєвропейських країнах пострадянського простору. Трансформаційні процеси в Україні та еволюція політичної еліти країни в 1990-х рр. Українські політичні еліти в 2000-х рр. Регіональні еліти України та їх вплив на політичне життя країни. Особливості становлення та еволюції елітарних груп в Росії в умовах суспільно-політичних трансформацій 1990-х рр. – 2000-х рр. Політичні

еліти Білорусії: джерела рекрутування та специфіка функціонування в пострадянський період. Особливості процесу становлення політичної еліти Молдови в 1990-х – 2000-х рр.

Тема № 3.

Еволюція державного устрою та зміни в складі елітарних груп у країнах Балтії

Джерела рекрутування політичної еліти в державах Балтії: історико-політичний аспект. Суспільно-політичні та соціально-економічні трансформації в державах Балтії в 1990-х рр. та їх вплив на процес формування політичної еліти. Еволюція елітарних груп в Литві, Латвії та Естонії в 2000-х рр. Політичні еліти в країнах Балтії на сучасному етапі.

Тема № 4.

Політичні еліти країн Центральної Азії: особливості процесу формування та функціонування

Джерела рекрутування політичної еліти в державах Центральної Азії в добу СРСР та в пострадянський період. Суспільно-політичні та соціально-економічні трансформації в країнах Центральної Азії та їх вплив на процес еволюції політичної та бізнес-еліти. Клановість як один із механізмів формування елітарних груп в державах центральноазійського регіону. Регіональні еліти в державах Центральної Азії та їх вплив на політичне життя країн. Релігійний чинник та його роль у процесі формування та функціонування еліт.

Тема № 5.

«Циркуляція» політичних еліт в державах Південного Кавказу

Специфіка процесу формування політичних еліт у Грузії, Вірменії та Азербайджані в радянський період. Особливості становлення нових незалежних держав на Південному Кавказі та їх вплив на процес еволюції елітарних груп у регіоні. Клановість як механізм формування елітарних груп у Грузії, Вірменії та Азербайджані. Зміни в складі політичної та бізнес-еліти в державах Південного Кавказу у 2000-х рр.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин										
	денна форма						заочна форма				
	усього	у тому числі					усього	у тому числі			
		л	с	лаб	інд	с.р.		л	с	лаб.	інд.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Тема 1. Політична еліта в радянську добу	17	6	2			9					
Тема 2. Джерела рекрутування та особливості функціонування політичної еліти в східноєвропейських державах в 1990-х – 2000-х рр.	20	8	4			8					
Тема 3. Еволюція державного устрою та зміни в складі елітарних груп у країнах Балтії	14	4	2			8					
Тема 4. Політичні еліти країн Центральної Азії: особливості процесу формування та функціонування	21	8	4			9					
Тема 5. «Циркуляція» політичних еліт в державах Південного Кавказу	18	6	4			8					
Усього годин	90	32	16			42					

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Політична еліта в радянську добу	2
2-3	Джерела рекрутування та особливості функціонування політичної еліти в східноєвропейських державах в 1990-х – 2000-х рр.	4
4	Еволюція державного устрою та зміни в складі елітарних груп у країнах Балтії	2
5-6	Політичні еліти країн Центральної Азії: особливості процесу формування та функціонування	4
7-8	«Циркуляція» політичних еліт в державах Південного Кавказу	4
	Разом	16

5. Завдання для самостійної роботи

Види, зміст самостійної роботи	Кількість Годин	
	Очна форма	Заочна форма
Тема 1. Політична еліта в радянську добу <i>Завдання:</i> дослідити особливості процесу становлення та кристалізації владної еліти в радянський період; з'ясувати джерела рекрутування радянської політичної еліти, розглянути еволюцію радянської політичної еліти.	9	-
Тема 2. Джерела рекрутування та особливості функціонування політичної еліти в східноєвропейських державах в 1990-х – 2000-х рр. <i>Завдання:</i> проаналізувати процес становлення та еволюцію політичної еліти України в 1990-х – 2000-х рр.; дослідити особливості еволюції політичної еліти Росії в умовах суспільно-політичних трансформацій у пострадянський період; з'ясувати джерела рекрутування та особливості функціонування політичної еліти Білорусії в 1990-х – 2000-х рр.; розглянути зміни в складі політичної еліти Молдови в пострадянський період.	8	-

Тема 3. Еволюція державного устрою та зміни в складі елітарних груп у країнах Балтії <i>Завдання:</i> з'ясувати джерела рекрутування політичної еліти в державах Балтії, дослідити еволюцію елітарних груп в Литві, Латвії та Естонії в 1990-х – 2000-х рр., проаналізувати особливості функціонування політичних еліт країн Балтії на сучасному етапі.	8	-
Тема 4. Політичні еліти країн Центральної Азії: особливості процесу формування та функціонування <i>Завдання:</i> з'ясувати джерела рекрутування політичної еліти в державах Центральної Азії в добу СРСР та в пострадянський період; дослідити вплив суспільно-політичних та соціально-економічних трансформацій в країнах Центральної Азії на процес еволюції політичної та бізнес-еліти.	9	-
Тема 5. «Циркуляція» політичних еліт в державах Південного Кавказу <i>Завдання:</i> з'ясувати специфіку процесу формування політичних еліт у Грузії, Вірменії та Азербайджані в радянський період; дослідити еволюцію елітарних груп у державах Південного Кавказу в пострадянський період, проаналізувати зміни в складі політичної та бізнес-еліти в державах Південного Кавказу в 2000-х рр.	8	-
Разом	42	

6. Індивідуальні завдання

Не передбачені навчальним планом

7. Методи навчання

Під методом навчання розуміється спосіб упорядкованої взаємозв'язаної діяльності викладача, направленої на досягнення мети вивчення дисципліни, рішення завдань виховання і розвитку студента в процесі навчання. Тобто, це – взаємодія між викладачем і студентами, під час якої відбувається передача та засвоєння знань, умінь і навичок від викладача до студента, а також самостійної та індивідуальної роботи студента.

Видами навчальних занять згідно з навчальним планом є: а) лекції, б) семінарські заняття, в) самостійна робота студентів, г) консультації.

На основі підходу за джерелами знань розмежовують три групи методів навчання: словесні, наочні, практичні.

До словесних відносяться: лекцію, розповідь; пояснення; бесіду, яку за місцем у навчальному процесі, розрізняють на вступну, поточну й підсумкову.

Наочні методи передбачають насамперед використання демонстрації, ілюстрації та спостережень. Ці методи можуть застосовуватись як прийоми реалізації вимог інших методів.

Практичні методи навчання (завдання, реферати, доповіді) спрямовані на досягнення завершального етапу процесу пізнання. Вони сприяють формуванню вмінь і навичок, логічному завершенню ланки пізнавального процесу стосовно конкретної теми, розділу.

Практична робота спрямована на використання набутих знань у розв'язанні практичних завдань та сприяє закріпленню знань, отриманих на лекції.

За характером логіки пізнання в навчальному процесі природно використовуються методи, відповідні логіці. Це – аналіз, синтез, індукція, дедукція. Вони можуть діяти й у певному взаємозв'язку.

Залежно від рівня розумової активності студентів виділяють такі методи навчання: проблемний виклад (проблемно-інформаційний), частково-пошуковий, дослідницький.

Самостійна робота студента є невід'ємною складовою освітнього процесу у вищому навчальному закладі, в процесі якої заплановані завдання виконуються студентом під методичним керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі. Самостійна робота студента є основним засобом засвоєння ним навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових навчальних занять.

8. Методи контролю

Засвоєння тем розділів (поточний контроль) здійснюється на семінарських заняттях відповідно до контрольних цілей. Основне завдання поточного контролю – перевірка рівня підготовки студентів до виконання конкретної роботи.

Поточний контроль і оцінювання результатів навчання передбачає виставлення оцінок за всіма формами проведення занять:

- контроль та оцінювання активності роботи студента під час лекційних та семінарських занять (групово дискусія);
- контроль засвоєння теоретичного матеріалу;
- контроль та оцінювання вмінь проводити дослідження та презентувати результати дослідницької роботи із застосуванням сучасних інформаційних технологій.

Підсумковий контроль засвоєння розділів здійснюється по їх завершенню на основі проведення екзаменаційної роботи. Завданням контролю є оцінювання знань, умінь та практичних навичок студентів, набутих під час вивчення певного блоку тем.

Екзамен складається в тестовій формі дистанційно на платформі Moodle в дистанційному курсі «Політичні еліти країн потрадянського простору». Екзаменаційна робота включає 40 тестових завдань. Кожна правильна відповідь оцінюється в 1 бал. Максимальна оцінка, яку здобувач вищої освіти має можливість отримати за результатами екзаменаційної роботи, складає 40 балів.

Схема нарахування балів

								Разом	Екзамен	Сума балів
T1	T 2		T3	T4		T5		60	40	100
C1	C2	C3	C4	C5	C6	C7	C8			
7	7	7	7	8	8	8	8			

T1, T2 ... – теми розділів; C1, C2 ... – семінарські заняття

У процесі вивчення кожної теми проводиться поточний контроль у формі усного опитування та виступів студентів. На семінарських заняттях студент може отримати від 1 до 7 балів за теми № 1–3 та від 1 до 8 балів за теми № 4–5. Максимально протягом семінарських занять студент може отримати 60 балів. Екзамен оцінюється в 40 балів. Відповідно, максимальна кількість набраних балів за вивчення дисципліни складає 100 балів.

Усний виступ та виконання письмового завдання, тестування, оцінювання	Критерії оцінювання
7–8	Студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом; виявляє творчі здібності; здатен самостійно ставити та вирішувати завдання; самостійно знаходити та використовувати матеріал; вільно самостійно та аргументовано викладає його під час усних виступів та письмових відповідей; глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу; демонструє вміння самостійно робити висновки; студент активно працює протягом семінарського заняття; впевнено відповідає на додаткові запитання; відповідь обов'язково супроводжується інформативною презентацією.
6	Відповідь студента є правильною, обґрунтованою, логічною, містить аналіз і систематизацію; зроблені аргументовані висновки; студент активно працює протягом усього семінарського заняття; демонструє глибоке оволодіння лекційним матеріалом; здатний висловити власне ставлення до альтернативних міркувань з конкретної проблеми, проявляє вміння самостійно та аргументовано викладати матеріал, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу; студент активно працює протягом семінарського заняття; впевнено відповідає на додаткові запитання; відповідь супроводжується презентацією.
5	Студент достатньо повно володіє навчальним матеріалом; обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей; розкриває зміст теоретичних питань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу; вміє знаходити джерела інформації та аналізувати її, ставити та розв'язувати завдання; самостійно оцінює життєві явища і факти, виявляючи особисту позицію щодо них; відповідь супроводжується презентацією; під час відповідей на додаткові запитання мають місце деякі неточності.
4	В цілому студент володіє навчальним матеріалом, викладає його основний зміст, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації; без використання необхідної літератури, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності; студент припускається помилок, відповідаючи на додаткові питання; відповідь супроводжується презентацією, в оформленні якої присутні серйозні помилки.
3	Студент не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом; студент в цілому оволодів суттю питань з даної теми, втім, відсутні глибокий та всебічний аналіз представленого матеріалу, а також його обґрунтування та аргументація; студент дає неповні відповіді на запитання, припускається грубих помилок при висвітленні теоретичного матеріалу
2	Відповідь відтворює основні положення навчального матеріалу на рівні запам'ятовування без достатнього розуміння; студент фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає їх зміст під час усних виступів та письмових відповідей; недостатньо розкриває зміст теоретичних питань, допускаючи при цьому неточності; відповіді на запитання містять логічні та фактографічні помилки; відповідь не супроводжується презентацією
1	Студент демонструє фрагментарні знання; не в змозі викласти зміст більшості питань теми під час усних виступів та письмових відповідей, допускаючи при цьому суттєві помилки; відповідь не супроводжується презентацією.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
	для чотирирівневої шкали оцінювання
90 – 100	відмінно
70 – 89	добре
50 – 69	задовільно
1– 49	незадовільно

10. Рекомендована література

Основна

1. Елітознавство : підручник / за заг. ред. В. А. Гошовської. К.: НАДУ, 2013. 268 с.
2. Кіянка І. Популізм у контексті державного управління: приклад Білорусі. *Науковий вісник*. 2016. Вип. 16/17. С. 1 – 6.
3. Колісник Д. Моска Гаetano. *Політична енциклопедія* / Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. К.: Парламентське видавництво, 2011. 468 с.
4. Коротков Д. С. Політична еліта України: становлення та розвиток у виборчому процесі: монографія. Харків: Вид. ХНЕУ, 2012. 212 с.
5. Кристиняк М. Проблеми розвитку суспільства в контексті діяльності української еліти. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*. Серія: «Юридичні науки». № 3 (31). 2021. С. 86 – 89.
6. Кухта Б., Теплоухова Н. Політична еліта і лідерство. Львів, 1996. 224 с.
7. Левенець Ю.А., Войналович В.А. (ред.) Проблеми української політики. Аналітичні доповіді Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України. К.: ІПІЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2010. 410 с.
8. Ляшенко Т. Формування політичної еліти в країнах Центральної Азії: національний аспект. *Наукові записки*. Вип. 40. С. 512 – 521.
9. Онацький М. Ю. Клани Туркменістану: історико-політичний аспект. *Збірник наукових праць «Сучасне суспільство: політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки»*. 2019. Вип. 2 (18). Ч. 1. С. 115 – 127.
10. Онацький М. Ю. Клани Туркменістану: історико-політичний аспект (продовження). *Збірник наукових праць «Сучасне суспільство: політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки»*. 2019. Вип. 2 (19). Ч. 2. С. 109 – 119.
11. Осадчук І. Основні чинники президенціалізації системи інститутів виконавчої влади (на прикладі Білорусі та Казахстану). *Освіта регіону : політологія, психологія, комунікації*. 2012. № 2. С. 93–99.

12. Осадчук І. Особливості політичних кланів у контексті функціонування атипової напівпрезидентської системи правління в Киргизстані (1993–2010). *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2018. Вип. 21. С. 132–138.
13. Осадчук І. Особливості формування та функціонування правлячої еліти в контексті «патронажного президенталізму» в Туркменістані. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Сер.: «Питання політології»*. 2014. Вип. 27. № 1132. С. 59–62.
14. Осадчук І. «Партії влади» та партійні системи як індикатори президенціалізації систем інститутів виконавчої влади у країнах Центральної Азії: індексний аналіз. *Тези звітної наукової конференції філософського факультету* / Відп. за випуск В. Мельник. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2014. С. 152–156.
15. Осадчук І. Політична опозиція як чинник президенціалізації вищого і центрального рівнів системи інститутів виконавчої влади у Білорусі. *Вісник Дніпропетровського університету. Сер.: Філософія. Соціологія. Політологія.* – Дніпропетровськ : Інновація, 2013. Вип. 23 (4). С. 38–49.
16. Осадчук І. Порівняльний аналіз президенціалізації систем правління у Білорусі та Казахстані: дис. ...канд. політ. наук: 23.00.02. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2014. 288 с.
17. Осадчук І. Партійна система в контексті функціонування атипової напівпрезидентської системи правління у Грузії (2004–2013). *Politicus*. 2019. Вип. 2. С. 33–38.
18. Осадчук І. Урядові кабінети в контексті функціонування атипових напівпрезидентських систем правління в Білорусі (1996–2018) та Казахстані (1995–2018). *Політичне життя*. 2019. № 1. С. 24–30.
19. Осадчук І. Партійна система в контексті функціонування атипової напівпрезидентської системи правління в Киргизькій Республіці (1993–2010). *Регіональні студії*. 2019. № 16. С. 64–69.
20. Попазогло В.С. Деструктивні неформальні політичні інститути: форми прояву та механізми протидії. *Політичне життя*. 2018. № 1. С. 85 – 90.
21. Постоловська О.О. Політико-культурні особливості трансформації політичної еліти сучасної України. Дис. ... канд. політ. наук. / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ, 2019. 220 с.
22. Рудич Ф. Правляча еліта: її місце і роль в утвердженні української держави. *Політ. менеджмент*. 2008. № 2 (29). С. 3.
23. Шубітідзе К., Тевдорадзе Т. Порівняльний аналіз політичних систем країн Південного Кавказу. *Історико-політичні проблеми сучасного світу: Збірник наукових статей*. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2018. Т. 37-38. С. 99-109
24. Osadchuk I., Lytvyn V. The Atypicality of Semi-Presidentialism in Post-Soviet Countries: The Context of Votes of No Confidence in Governments. *Studia Politica. Romanian Political Science Review*. 2019. Vol. 19. No. 1. 57–82.

25. Polyakova L. Main historical aspects of the development of the political elite in independent Ukraine. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*. 2021. Вип. 8/50. С. 319–333.
26. Pareto V. Manual of political economy. A critical and variorum edition. Oxford: Oxford university press. 2014. 664 p.

Додаткова

1. Осадчук І. Президентіалізація/прем'єризація системи інститутів виконавчої влади в Росії. *Вісник Дніпропетровського університету. Сер.: Філософія. Соціологія. Політологія*. Дніпропетровськ: Інновація, 2012. Вип. 22 (3). С. 294–299.
2. Орлик В.В. Політичні процеси в республіці Казахстан у контексті транзиту влади. *Стратегічна панорама*. 2018. Вип. 2. С. 64 – 75
3. Пашаєва К.Ф. Чинники політичної трансформації країн Південного Кавказу. Дис. ...докт. філософії. Спец. 052 – Політологія. Одеса, 2021. 203 с.
4. Скуратівський В. Історична ритміка українських еліт. *Політична думка*. 1994. № 3.
5. Сурай І.Г. Формування та розвиток еліти в державному управлінні: історія, методологія, практика: монографія. К.: ЦП "Компринт", 2012. 332 с.
6. Хорішко Л.С. Інституціоналізація еліти в процесах модернізації політичної системи України. Дис. ... докт. політ. наук. / Запорізький національний університет. Львівський національний університет імені Івана Франка. Запоріжжя, Львів, 2019. 459 с.
7. Шульга М. Етапи становлення політичної еліти в Україні. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2006. № 4.

11. Посилання на інформаційні ресурси в інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Аннагурбан Й. Туркменистан: занепад політичної культури. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/4747573.html>
2. Влодек Л. Кінець сну про демократичний Киргизстан. 15 травня 2023. URL: https://zaxid.net/kinets_snu_pro_demokratichtnyy_kirgizstan_n1563547
3. Ганоцький А. Новий Узбекистан старого Мірзієєва: що принесе країні «обнулення» президента? 1 Сер 2023. URL: <https://adastra.org.ua/blog/novij-uzbekistan-starogo-mirziyoyeva-sho-prinese-krayini-obnulennya-prezidenta>
4. Киргизстан: Політичні ігри клану Матраїмових. 05 жовтня 2020. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/30876381.html>
5. Муляр М. Клани Киргизстану. 16.10.2020. URL: <https://zbruc.eu/node/100939>
6. Онацький М. Ю. Родоплемінні інститути як фактор суспільно-політичного розвитку Казахстану. *Humanities and Social Sciences. Science and education a new dimension*.

2016. IV. (16). Issue 95. С. 7–14. URL: https://seanewdim.com/wp-content/uploads/2021/03/hum_soc_iv_16_95.pdf

7. Осадчук І. Основні чинники персоналізації політики у Білорусі. *Rozwój polityczyny państw Europy Środkowej i Wschodniej: praca zbiorowa / pod red. Zbigniewa Białobłockiego i Anatoliya Romanyuka*. Kutno, 2012. S. 91–102.

8. Сонцесайний Туркменістан: чим живе центральноазійський аналог Північної Кореї? URL: <https://adastra.org.ua/blog/soncesyjnij-turkmenistan-chim-zhive-centralnoazijskij-analog-pivnichnoyi-koreyi>

12. Особливості навчання за денною формою в умовах дії обставин непоборної сили

В умовах дії форс-мажорних обмежень освітній процес в університеті здійснюється відповідно до наказів / розпоряджень ректора / проректора або за змішаною формою навчання або повністю дистанційно в синхронному режимі.

Складання підсумкового семестрового контролю: в разі запровадження жорстких обмежень з заборонаю відвідування ЗВО студентам денної форми навчання надається можливість скласти екзамен в тестовій формі дистанційно на платформі Moodle в дистанційному курсі «Політичні еліти країн пострадянського простору».